

ПАДВЯДЗЁМ ВЫНІКІ

◆ *Спарта ператварылася ў адзін з самых магутных полісаў Старажытнай Грэцыі. ◆ Усе законы і правілы паводзін былі накіраваны на ўмацаванне ўлады спартыятаў над пакораным насельніцтвам. ◆ У Спарце існавала дзяржаўная сістэма выхавання дзяцей, якая адрознівалася ад сістэмы выхавання дзяцей у іншых грэчаскіх полісах.*

- ? **1.** Калі і дзе ўзнікла спартанская дзяржава? **2.** З дапамогай дыяграмы ў параграфу раскажыце пра склад насельніцтва Спарты. Чаму спартыята жорстка абыходзіліся з ілотамі? **3.** З апорай на схему ў параграфу апішыце органы ўлады ў Спарце. **4.** Што ў ладзе жыцця спартыятаў здаецца вам правільным, а што заслугоўвае асуджэння? Якія асноўныя якасці выхоўвалі спартыятаў ў хлопчыкаў? **5.** Як вы лічыце, чаму спартыята практычна не пакінулі пасля сябе помнікаў культуры?

ЛАКАНІЧНАЯ МОВА

З ранняга ўзросту спартанцы прывучаліся гаварыць коратка і дакладна. Таму і зараз такую мову называюць лаканічнай — па назве вобласці Лаконіка ў Спарце, дзе менавіта так і размаўлялі.

Растлумачце значэнне крылатага выразу «лаканічнае маўленне». Складзіце сказы, выкарыстоўваючы гэта словазлучэнне.

§ 7. Узнікненне і развіццё Афінскай дзяржавы

- ?! **1.** Дзе знаходзіўся самы знакаміты горад Старажытнай Грэцыі — Афіны? **2.** Чаму ў полісах вялася барацьба паміж арыстакратамі і дэмасам?

«Ты доўбня, калі не бачыў Афін; асёл, калі бачыў іх і не захапляўся; а калі па сваёй волі пакінуў іх, то ты вярблюд!» — гаварылі старажытныя грэкі. Чым праславіўся Афінскі поліс? Хто змог забяспечыць яго спакойнае развіццё і прадухіліць кровапраліцце, якое рыхтавалася?

1. Старажытныя Афіны. Афінская дзяржава ўзнікла ў Атыцы. У гэтай вобласці здаўна жылі жывёлагадоўцы і земляробы. У прыбярэжных паселішчах — рыбакі, якія займаліся лоўляй марской рыбы.

▲ Афінські Акропаль. Сучасны выгляд

Горад, названы ў гонар багіні Афіны, з'яўляецца адным з найстаражытнейшых гарадоў Еўропы. Ён размешчаны на высокім узгорку за 6 км ад мора. У VIII ст. да н. э. Афіны ператварыліся ў цэнтр самастойнай дзяржавы — поліса. На вуліцах горада з'явілася шмат лавак і рамесных майстэрняў. У іх працавалі ганчары і шаўцы, кавалі і муляры.

На Акропалі — узвышанай і ўмацаванай частцы горада — стаялі свяцілішчы і храмы, а таксама захоўвалася дзяржаўная казна. Знакамітае месца Афін — агара, размешчаная поблізу ад Акропаля. Яна служыла месцам сходаў грамадзян поліса.

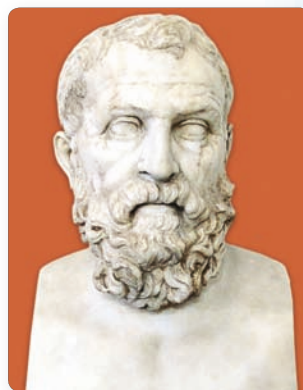
На агары па рыначных днях ішоў бойкі гандаль. З усіх канцоў Атыкі сюды з'язджаліся сотні людзей. Афіняне куплялі прадукты харчавання, а земляробы — рамесныя вырабы.

▲ Афінская манета

Чаго толькі не было на рынку: амфары, бочкі для збожжа, збаны і чашы; матыкі і сярпы, шарсцяныя тканіны, скураныя сандалі; празрысты аліўкавы алей, цыбуля і часнок, авечы сыр і свежая рыба. Вялікі попыт на пшанічную муку, якую можна было купіць толькі раніцай. Вялікі асобны рад у прадаўцоў віна. Грэкі пілі віно ў разведзеным выглядзе, п'янства асуджалі. Каля латкоў з сярэбранымі бронзалетамі, пярсцёнкамі, завушніцамі надоўга спыняліся жанчыны. Усе расплачваліся манетай з выявай савы і галавы багіні Афіны.

2. Законы Салона. Калісьці Афінамі кіравалі цары. У сярэдзіне VIII ст. да н. э. улада аказалася ў руках знаці — арыстакратаў. Савет старэйшын штогод выбіраў з ліку знатных людзей *архонтаў* — кіраўнікоў Афінскай дзяржавы. Мы ўжо ведаем, што афінскі дэмас быў незадаволены прыгнётам з боку арыстакратаў. Паміж грамадзянамі Афінскай дзяржавы гатова была разгарэцца кровапралітная вайна. Усё ж яны апамяталіся і сталі шукаць выхад са становішча, якое склалася.

▲ Старажытнагрэчаскі мудрэц Салон

У 594 г. да н. э. афінскія арыстакраты і дэмас склікалі Народны сход і выбралі архонтам усімі паважанага **Салона**. Ён быў выхадцам са знатнай сям'і, паэтам, праславіўся як мудры і дальнабачны чалавек. Салона надзялілі вялікай уладай, толькі б ён выратаваў айчыну ад крываваых разладаў.

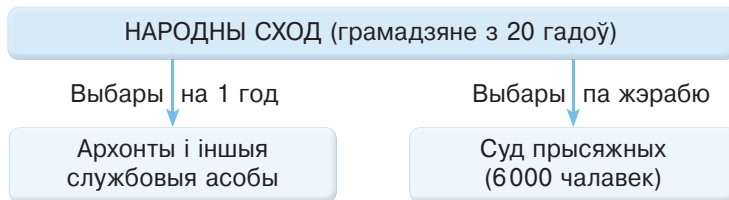
Салон апраўдаў давер афінян. Ён забараніў даўгавое рабства. Усе афінскія грамадзяне абвешчаліся на векі свабоднымі людзьмі. Рабства захавалася толькі для чужаземцаў, узятых у палон або купленых.

Усіх грамадзян Салон падзяліў на групы паводле памераў даходу. Вышэйшыя пасады ў дзяржаве маглі займаць толькі

с. 212–213

▲ Органы ўлады ў Афінах у канцы VI ст. да н. э.

Параўнайце з арганізацыяй улады ў Спарце.

самыя багатыя. З гэтага часу да кіравання дзяржавай дапускалася не толькі знаць, але і выхадцы з дэмасу. Вышэйшым органам улады ў Афінах стаў Народны сход. На ім вырашаліся важныя дзяржаўныя справы, прымаліся законы.

Законы Салона былі выразаны на драўляных дошках, якія ўстанавілі на галоўнай плошчы Афін. Дамовіліся, што кожны, хто парушыць хоць бы адзін з іх, каб загладзіць віну, павінен будзе прысвяціць богу статую з чыстага золата вышынёй з чалавека.

Дзякуючы законам Салона ў Афінах пачаўся пераход ад арыстакратыі да *дэмакратыі*, г. зн. улады народа.

ПАДВЯДЗЁМ ВЫНІКІ

♦ *Афіны — адзін з самых вядомых полісаў Старажытнай Грэцыі.* ♦ *У Афінскім полісе ўладу на доўгі час захпілі арыстакраты.* Гэта ледзь не прывяло да вайны дэмасу і арыстакратаў. ♦ *Законы Салона не дапусцілі кровапраліцця і залажылі асновы дэмакратыі ў Афінах.*

- ? **1.** Што спрыяла росквіту Афінскага поліса? **2.** Назавіце тавары, якія прадаваліся на рынку. Зрабіце вывад аб тым, якія рамесныя спецыяльнасці і заняткі развіваліся ў Атыцы. **3.** Чаму Афінскі поліс апынуўся на мяжы вайны? **4.** Якія змяненні ў жыцці поліса адбыліся дзякуючы Салону? **5.** У якім полісе — Афінах або Спарце — вы хацелі б жыць і чаму?

АСТРАКІЗМ

У VI—V стст. да н. э. у Афінскім полісе існаваў астракізм (іншая назва — суд чарапкоў). Адзін раз у год на Народным сходзе вырашалі, ці пагражае хто-небудзь дэмакратыі ў Афінах. Калі адказ быў станоўчым, то на чарапках пісалі імя чалавека, які, па меркаванні грамадзян, нясе пагрозу дэмакратыі. Той, супраць каго была пададзена найбольшая колькасць галасоў, павінен быў на 10 гадоў пайсці з Афін у выгнанне.

1. Выкажыце свае адносіны да астракізму. Ці можна лічыць яго прыметай дэмакратыі? 2. Даведайцеся, у якім сэнсе сёння выкарыстоўваецца гэта слова.

§ 8. Грэка-персідскія войны і росквіт Афін

- ?! **1.** Калі і на якой тэрыторыі было створана Персідскае царства?
2. З якой мэтай праводзіліся і якое значэнне мелі рэформы Салона?

У V ст. да н. э. разрозненыя грэчаскія полісы сутыкнуліся з магутнай Персідскай дзяржавай, якая аб'ядноўвала дзясяткі розных народаў. На чым баку будзе перавага сіл? Што стане рашаючым у перамозе над праціўнікам? Як у выніку войнаў зменіцца ўлада ў Афінах?

1. Пачатак грэка-персідскіх войнаў. Грэчаскія калоніі з'явіліся ў Малой Азіі яшчэ да Траянскай вайны. Калі персы захапілі Малую Азію, цар *Дарый Першы* абклаў грэкаў непасільнай данінай. У адказ успыхнула паўстанне, якое было жорстка задушана.

Пасля гэтага Дарый запатрабаваў ад усіх полісаў Элады «зямлі і вады», гэта значыць поўнай пакорнасці. Шмат якія гарады скарыліся. Толькі Афіны і Спарта вырашылі супраціўляцца.

У **490 г. да н. э.** армія Дарыя Першага высадзілася на бераг Атыкі паўночнай

Помнік Мільтыяду на месцы бітвы ▶